מעניא לעניא ה"נ דקמו והדר יתיבו א) והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה, ענין, ומחצה: האשה את בנה וכו': הא תו למה לי הא תנא ליה רישא האיש את אמו והאיש את אשתו (א) הא קא משמע לן דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה ב) אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף אשה את בנה ג) אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה (ב) (בן) ר' שמעון דבר תורה האב יורש את בנו ואשה יורשת את בנה שנאמר מטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב אב יורש את בנו אף מטה האם אשה יורשת את בנה

איתיביה

מעניא לעניא. שפסקו מאותו ענין ודברו בעניים ובמעשים אחרים ואז אם רצו עושין דין אבל כל זמן שעסוקין באותו ענין אין עושין דין: **והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה.** בפ"ק (לעיל דף יב:) אמר רב יוסף מלי אמר ליה מעליכא לך כנכסי דבר מריון: **ענין.** הא דאמרן: **ומחלה.** לקמן במי שמת (דף קמג.) ההוא דאמר לדביתהו נכסי ליך ולבריך אמר רב יוסף קנאי פלגא דדריש "והיתה לאהרן ולבניו" מחלה לאהרן ומחלה לבניו: **האשה את בנה למה לי.** למיתנא "מנחלת ולא נוחלת" היינו רישא דקתני "האיש את אמו נוחל ולא מנחיל" והאשה את בעלה' נמי דקתני "מנחלת ולא נוחלת" היינו נמי רישא "האיש את אשתו נוחל ולא מנחיל" ואחי האם' דקתני 'דמנחילין לבני אחותם ולא נוחלין' היינו נמי רישא דקתני 'בני אחות של איש נוחלין דודיהן ולא מנחילין' ולמאן דתני נמי במתניתין בני אחיות הך סיפא נמי היינו בני אחיות דכי היכי דהאיש נוחל את דודו ואינו מנחיל ה"נ נוחל את דודתו ואינו מנחיל: **ה"ג הא קא משמע לן דהאשה כו'.** ולא גרסינן "אלא" כלומר להכי תנא בבא יתירה לאקושי 'האשה את בנה, להאשה את בעלה' דאותו ענין שהאשה מנחלת לבעלה מנחלת נמי לבנה: **מה האשה את בעלה.** אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה אלא במוחזק כדאמרן לעיל ויליפנן מקראי דאין הבעל יורש את אשתו 'בנחלה הבאה לה ממורישיה כשהיא בקבר' אלא או בנה או בתה יורשה ואם אין לה בן הקרוב למורישה יותר קודם: **אף האשה את בנה.** אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו כדי שינחיל הוא לקרוביו שמצד אביו ולא מצד אמו כגון שאם מת הבן ואח"כ מתה אמו אין זה הבן שהוא כבר מת נותן בקבר מקודם מיתת אמו יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו אלא יורשי אביה יורשין אותה וסברא הוא דכיון דמת בנה מקמי דידה פקע לו כחו בירושת אמו ומיהו להכי איצטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו דס"ד אמינא "לא תסוב" תרי זימני כתיב ותרווייהו בסבת הבן חד להיכא דמתה אמו מקמיה, דירית לה, ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו ברישא ומתה היא אחריו דהוסבה נחלה לאביו או לקרוביו מן האב, קמ"ל מתניתין יתירה דלא ירית בראוי, וקראי לכדדרשינהו לעיל, והאי דקתני 'אחי האם' דלא צריך, אגב גררא דהנך נקט ליה, והאי דקתני ברישא 'האב את הבנים, והבנים את האב' והוה מצי למשמע סיפא מרישא מיהו כיון דמיתני ליה בתרווייהו 'נוחלין ומנחילין' קתני להו דכל נוחלין ומנחילין קחשיב אבל הך בבא 'דמנחילין ולא נוחלין' כולה מיותרת היא שהרי כבר נשנית בבבא 'נוחלין ולא מנחילין': (ג) **יורש את אמו בקבר.** דמי להאי "בקבר" דלעיל שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה והכא נמי כשהבן בקבר אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב: **משום רבי יהודה ברבי שמעון.** משום דלא היה רבו מובהק קאמר "משום" שלא הורגל ר' יוחנן לומר דברים משמו של ר' יהודה בר' שמעון אבל מרבו יאמר אמר ר' יוחנן אמר ר' ינאי (ד): **דבר תורה.** כלומר מן הפסוק יש ללמוד: **האב יורש את בנו.** וה"ה לבתו כדילפינן בריש פירקין: **יורשת את בנה.** וה"ה לבתה במקום שאין האב אבל אם אביו קיים הוא קודם דלהכי מיהא אהני 'משפחת אב שקרויה משפחה' להקדים אחי האב לאחי האם: **מטות.** "וכל בת יורשת נחלה ממטות" ביורשת שני מטות אוקימנא:

איתיביה

קני קמא ואע"ג דלא ידעינן אי הדר ביה ואמר נמי דייתיקי מבטלת דייתיקי ומיהו בקונטרס פי' דהכי פריך כיון דיכול לחזור ויבטל הדין לא הוי דין ואע"ג דלא חזר חיישינן שמא יחזור ואין נראה לר"י דא"כ הוה ליה למיפרך והא מצי הדר ביה ונראה לפרש דאמאי עושים דין ניחוש שמא יחזור והוי כמו אטרוחי בי דינא בכדי:

והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחלה. אע"ג דבמחלה ליכא מאן דפליג עליה דרב יוסף מ"מ הוצרך לפסוק הלכה כמותו משום דאביי מקשי עלה ואע"ג דשני ליה ד) רב יוסף שפיר סלקא דעתך משום דרב יוסף (ה) אעיקר תלמודיה ולא הוי שינוי דידיה עיקר קמ"ל ומכאן אין להוכיח דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף בכולי גמרא שהרי כאן פוסק אפילו בדבר דלא חלק עליה רבה דמסתברא דלא אתי למימר אין הלכה כמותו בכל מה שדבר בגמ' אלא במכילתין דהנך ג' איתנהו במכילתין אבל יש ראיה מפרק מי שאחזו (גיטין דף עד:) דקאמר והא קי"ל הלכתא כרבה ה) ובהא אין הלכה כרשב"ג ומדלא קאמר והא קי"ל בהאי הלכתא כרבה כדקאמר גבי רבן שמעון בן גמליאל משמע דבכולי גמרא הלכתא כרבה ובההיא דריש הכונס (ב"ק דף נו: ושם) דפליגי רבה ורב יוסף בשומר אבידה אומר ר"י דהלכה כרבה דהוי שומר חנם ולא כמו שפוסקין כרב יוסף ושם (ד"ה בההיא) פירשנו:

מה אשה את בעלה אין הבעל יורשה בקבר. פ"ה אינו מיושב דמפרש בקבר אאשתו קאי דאין הבעל יורשה אם נפלו לה נכסים כשהיא בקבר והא דומיא (ו) דזה ליכא לפרושי אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו כשהיא בקבר והא ליתא שהרי הבן יורש את אמו כשהיא בקבר כשמתה בחיי מורישה כדאמר לעיל ולקמן נמי מרבינן בן הבת ואם נפרש (ז) יורש הבעל כשהוא בקבר אין יורש את אשתו להנחיל לאחיו הוה אתי שפיר דאף האשה אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחיו מן האב אבל תימה דאמאי פשיטא ליה בבעל טפי מבבן דמה שפי' ריב"ם דלכך פשיטא ליה בבעל משום דשאירות פקע ליה על ידי מיתה כמו ע"י גירושין אין נראה (ח) דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף נה:) ו) דלאחר מיתה נמי מיקריא שארו ואומר ר"י דהיינו טעמא משום דאין אדם יורש בקבר להנחיל לקרובין אלא ע"י משמוש נפקא לן לקמן מובן אין לו דהיינו הנהו דיורשין מחמת קורבה אבל בעל דלא ירית מחמת קורבה לא אשכחת משמוש וקשה לרשב"א דא"כ אמאי איצטריך קרא לעיל דאין הבעל יורש אשתו בראוי עד דיליף מפנחס תיפוק ליה משום דלא אשכח משמוש בירושה הבאה מכח שאירות ונראה לו שזהו סברתו של רשב"ם דנקט יורש אשתו כשהאשה בקבר דודאי כשהבעל בקבר הוה ליה למימר והא דלא פירש הכי שסובר דהיא גופה לא נפקא לן אלא ממאי דאשכח שאינו יורש את אשתו כשהאשה בקבר כדילפינן לעיל מקרא דפנחס דנהי דלא מבטל שאירות לגמרי כדאמר ביבמות מ"מ מכח שאירות בקבר אשכחן דאינו יורש הלכך אין לו לבעל לירש כשהוא עצמו בקבר וה"נ בן אע"ג דיורש אמו כשהיא בקבר מואין לו כתיב מ"מ אינו יורשה כשהוא בקבר להנחיל לאחין מן האב דיליף מבעל ובסוף פ' מי שמת (לקמן דף קנט:) יליף לה מקרא אחרינא נאמר סיבה בבן ונאמר סיבה בבעל כו' וכופר האשה דלא ירית בעל נפקא לן מקרא אחרינא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף מב:) ומפרש התם טעמא לפי שהוא ראוי שאינו משתלם אלא לאחר מיתה וכן נזקיה ומלוה שלה למאן דחשיב ליה ראוי אור"י לפי שאינן ממורישי אשה (ט) הוי לכן צריך לפסוק אחר ובב"ק פי' דמכופר לא אתי שאר ראוי דה"א שאני כופר דלעולם הוה ראוי ומירושה לא שמעינן כופר לפי שמחיים נעשה החבלה:

אף מטה האם האשה יורשת את בנה. הקשה ר"י א"כ ע"י איש נמי מסבת נחלה ממטה למטה שאם ישא משבט אחר וימות ויירשנו בנו ואח"כ ימות הבן ותירשנו אמו שהיא משבט אחר ואמאי אזהר רחמנא לאשה מוכל בת יורשת נחלה טפי מלאיש ועוד דאם כשאין האב האשה יורשת א"כ לא תהיה נחלה ממשמשת לקרובי האב ולקמן מקרא נפקא לן משמוש נחלה ואם שניהן יורשין יחד את הבן הא משפחה אם אינה קרויה משפחה ונראה לר"ת ולר"י דגבורות קאמר דיורשת את בנה ונפקא מינה שלא יהיו נכסיו הפקר:

עין משפט
נר מצוה

בא א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה יב סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף א:

בב ב מיי' שם הלכה יג ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ה:

נושא
הגמ' מסבירה למה המשנה לימדה בסיפא דינים שכבר לימדה ברישא:

מנחיל ולא נוחל (סיפא)	נוחל ולא מנחיל (רישא)
אשה את בנה	איש את אמו
אשה את בעלה	איש את אשתו

רבינו גרשום

מאותו ענין ולא הדר בו והתחיל לדבר מענין אחר ומשום הכי עושין דין. שוב הכי נמי לרבה משום הכי עושין דין דקמו כבר אחר שצוה ולא הדר ביה והדר יתבי ועשו דין משום הכי לא מצי למיהדר ביה: והלכתא כוותיה דרב יוסף. בהני ג' הלכות א) דאיירינן בפירקא קמא דמעלינן לי' כנכסי דבר מריון וענין דהכא דאמר רב יוסף כל זמן שעוסקין באותו ענין ומחצה כדאמרי' באידך פירקין מי שמת ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי לך ולבנך אמר ר' יוסף קנאי איתתא פלגא דודרש קרא דכתי' והיתה לאהרן ולבניו זכה מחצה לאהרן ומחצה לבניו: פים' האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ממונם האשה לבעלה והאשה לבנה ואחי האם לבני אחותו ואינם נוחלין את ממונם: האשה את בנה מורישה ממונה לבנה ואינה יורשת ממון של בנה היינו דקתני ברישא דמתני' האיש את אמו נוחל ואינן מנחילין ותרתי זימני ל"ל והאשה את בעלה מורשת ממונה לבעלה ואינה יורשת היינו דקתני ברישא האיש את אשתו נוחל ולא מנחיל ואחי האם מורישין ממון לבני אחות היינו דקתני ובני אחות נוחלין ולא מנחילין דמה לי אחי האם ומה לי אחות האם ותרתי זימנא ל"ל: אין הבעל יורש את אשתו בקבר. דלאחר מיתת אשתו אם נפלה לה ירושה אין הבעל יורש אותה ירושה כי אם הבנים לפי שאינו נוטל בראוי כבמוחזק: אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר. שאם נפלה לה ירושה לאחר מיתתה אין הבן יורש אותה להכי שיהא יכול להורישה לאחין מן האב אבל הוא עצמו יכול לירש אותה עד שהוא חי ואחריו לקרובי האב ואגב דאיצטריך למיתני הני תרי נקט ואחי האם ולא משום דדרשינן לה כלום

נושא
דינו של ר' יהודה בנ"ש (שלא כמשנתנו) "דבר תורה... אשה יורשת את בנה"

מסורת הש"ס

א) לקמן קמג:
ב) [לקמן קנט:]
ג) [שם]: ד) [לפנינו לקמן קמג. לא מצינו שהשיב רב יוסף כלום על קושיית אביי ע"ש וצריך לפנים]: ה) [ועי' תוס' מנחות לב. ד"ה מגעל ובתוספות מגילה כב: ד"ה והלכתא וכו']:
ו) [ע"ש בתוס' ד"ה לאחר]:

* את – אחות
בן

הגהות הב"ח

(א) גמ' והאיש את אשתו אמר רב ששת הא קא משמע לן: (ב) שם ר' יהודה בר' שמעון: (ג) רשב"ם ד"ה אין הבן יורש את אמו בקבר: (ד) ד"ה משום וכו' אמר ר' ינאי. נ"ב לעיל בדף קיג ע"א: (ה) תוס' ד"ה והלכתא כו' דרב יוסף איעקרא תלמודיה לא הוי שינוי: (ו) ד"ה מה וכו' דהא דומיא דהכי ליכא וכו' דהא ליתא: (ז) בא"ד ואם נפרש בירושת הבעל: (ח) בא"ד אין נראה דהא אמר בהבא: (ט) בא"ד שאינן ממורישי אשה הוצרכו לפסוק אחר כצ"ל:

** אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב

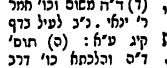

* את – אחות
בן

א) נ"ל בשדה דאיירינן וכו' ובערוך ערך סדום גרס סכה בסדום והיינו כך מימרא דרב יוסף דאמר התם דכופין על מדת סדום.

בן